

Andrzej Rembalski

Kultywowanie tradycji Akademii Górnictwej w środowisku kieleckim

Studia Muzealno-Historyczne 8, 87-96

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Andrzej Rembalski (Wszechnica Świętokrzyska w Kielcach)

Kultywowanie tradycji Akademii Górniczej w środowisku kieleckim

Kielce w okresie Księstwa Warszawskiego opisywane były przez współczesnych jako „mało znaczący gród”. Doniosłe zmiany w życiu miasta nastąpiły w wyniku postanowień kongresu wiedeńskiego z czerwca 1815 r. Po utworzeniu Wolnego Miasta Krakowa, które nie znalazło się w granicach Królestwa Polskiego, stolicę dotychczasowego województwa krakowskiego zamierzano zlokalizować w Miechowie. Miasteczko nie spełniało jednak warunków, by zostać stolicą nowego województwa. Pierwszym sygnałem podniesienia rangi Kielc w tym czasie była decyzja z 20 lutego 1816 r. o utworzeniu w Kielcach Głównej Dyrekcji Górniczej. Podlegała ona Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, a w jej ramach bezpośrednio Wydziałowi Górnictwa, którym kierował Stanisław Staszic¹.

Bez wątplenia najbardziej znaczącym wydarzeniem w dziejach wyższego szkolnictwa technicznego na ziemiach polskich była decyzja, także z 20 lutego 1816 r., powołująca w Kielcach Szkołę Akademiczno-Górnica. Nazwa ta utrzymała się na podstawie tłumaczenia z języka rosyjskiego aktu powołania Głównej Dyrekcji Górniczej. Różni autorzy używali także innych nazw uczelni, ale badacz dziejów szkoły, były rektor AGH prof. Stanisław Antoni Kleczkowski postulował, aby przyjąć nazwę Akademia Górnicza w Kielcach². Uczelnia kielecka była wówczas jedyną wyższą szkołą techniczną w Królestwie Polskim i siódmą szkołą techniczną w Europie. Czołową rolę w koncepcji zlokalizowania jej w Kielcach odegrał Stanisław Staszic. Niestety, Akademia istniała dość krótko. Po jej likwidacji w 1827 r. w Kielcach osłabło życie naukowe, kulturalne i społeczne. Wpływ na charakter miasta w coraz większym stopniu uzyskiwali Rosjanie, którzy wypierali nieliczną inteligencję polską. Proces ten był najbardziej widoczny w działalności kieleckiego gimnazjum. Z czasem zapomniano krótki epizod istnienia w mieście szkoły wyższej. W tej sytuacji istotna była publikacja w 1885 r. trzech artykułów na jej temat, które ukazały się na łamach „Gazety Kieleckiej”. Ich autorem był znany kielecki nauczyciel i historyk Feliks Rybarski³. Opublikował je pod

1 A. Massalski, *Kielce w czasach kongresowych Królestwa Polskiego (1815–1831)*, w: Z. Guldon, A. Massalski, *Historia Kielc do roku 1945*, Kielce 2000, s. 120, 121.

2 J. Głównka, *Laboratorium Akademii Górniczej w północnym skrzydle kieleckiego palacu (1816–1827)*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” 1988, tom 19, Kielce 1988, s. 195.

3 A. Massalski, *Feliks Rybarski*, w: *Świętokrzyski Słownik Biograficzny*, t. 2, 1795–1918, red.

wspólnym tytułem *Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach 1816–1827*⁴. Przytoczył w nich również najważniejsze fragmenty postanowienia Namiestnika Królestwa z dnia 20 lutego 1816 r. o powołaniu Głównej Dyrekcji Górniczej. Przedstawił także strukturę Królewskiego Korpusu Górniczego ustanowionego przez cara „Najwyższym Dekretem z dnia 12 marca 1817 r.” i opublikował „Przepisy dla uczniów Szkoły Akademiczno-Górnicznej”. W artykule Rybarskiego znalazły się nazwiska profesorów i wykładane przez nich przedmioty. W podsumowaniu ostatniej części tego artykułu napisał: „Do powyższego opisu Szkoły Akademiczno-Górnicznej zapewne wiele brakuje pod względem dokładności i pełnego obrazu, lecz o ile mi wiadomo, nie pomieszczono dotąd nigdzie obszerniejszej wiadomości o wspomnianej szkole i dlatego krótki opis podany przeze mnie nie będzie zbytecznym, a może pobudzi kogo, posiadającego obszerniejsze i dokładniejsze o tej szkole wiadomości do ogłoszenia takowych jako dopełnienia mego krótkiego opisu”⁵. Po latach, staraniem powstałego w Kielcach w 1999 r. Świętokrzyskiego Stowarzyszenia Dziedzictwa Przemysłowego, Zbigniew Wójcik wydał pracę *Problematyka geologiczna i górnicza w „Gazecie Kieleckiej” w latach 1871–1900. Wybór artykułów*⁶. Pomieścił tam także artykuły Rybarskiego z 1885 r. Ich teksty znalazły się również w pracy Stanisława J. Adamczyka poświęconej Szkole Akademiczno-Górnicznej⁷.

Kielczanie w latach zaborów kultywowali pamięć o Stanisławie Staszicu i jego działalności w Kielcach i na ziemi kieleckiej. Ciekawą inicjatywę podjął prezydent miasta Władysław Garbiński, który w imieniu mieszkańców zaproponował, aby dla uczczenia 80. rocznicy śmierci Staszica w 1906 r. wznieść jego pomnik. W tym roku miało także 90 lat od powołania Akademii Górniczej. Przedsięwzięcie było trudne, gdyż kasa miasta była uboga, a ponadto wymagało to uzyskania zgody władz w Petersburgu. Ogłoszono zbiórkę pieniędzy wśród kielczan. Dyrektor teatru zobowiązał się zorganizować spektakl, z którego dochód był przeznaczony na budowę pomnika. Prezydent Garbiński wskazał odpowiednie miejsce w ogrodzie miejskim. Kielczanie nieodpłatnie lub po niewielkich kosztach włączyli się do prac. Popiersie Staszica zostało wykonane według gipsowego modelu sporządzonego bezpośrednio po jego śmierci. Projekt pomnika wraz z kamienną ławą, przekazaną przez współwłaściciela Kieleckiej Fabryki Marmurów Kozłowicza, opracował inżynier Stanisław Szpakowski⁸. Odsłonięcie odbyło się 2 września 1906 r. Była to doniosła patriotyczna uroczystość, poprzedzona mszą na placu przed katedrą, z udziałem młodzieży szkolnej, przedstawicieli

J. Szczepański, Kielce 2009, s. 415, 416.

4 F. Rybarski, *Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach 1816–1827*, „Gazeta Kielecka” 1885, nr 29, s. 1, 2; nr 30, s. 1, 2; nr 31, s. 1.

5 Tamże, nr 31, s. 1.

6 Z. Wójcik, *Problematyka geologiczna i górnicza w „Gazecie Kieleckiej” w latach 1871–1900. Wybór artykułów*, Kielce b.r.w., s. 181–188.

7 S.J. Adamczyk, *Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach (1816–1827)*, Kielce 2003.

8 T. Włoszek, *Uroczystości odsłonięcia pomnika S. Staszica w Kielcach 2 września 1906*, „Ziemia” 1926, nr 17, s. 257, 258.

cechów i stowarzyszeń ze sztandarami. W czasie jej trwania wykonano kantatę skomponowaną przez Piotra Maszczyńskiego do słów Czesława Czaplickiego. W swoich wystąpieniach mówcy wysoko oceniali zasługi Staszica⁹.

Po 20 latach przedstawiciele kieleckich radnych i organizacji społecznych powołałi komitet obchodów setnej rocznicy śmierci Staszica. 2 lutego 1926 r. w katedrze odbyło się uroczyste nabożeństwo, a następnie zebrani złożyli kwiaty przed pomnikiem uczonego w kieleckim parku. Po południu w miejscowym teatrze odbyła się akademie, w czasie której odśpiewano kantatę – apoteozę Staszica, a odczyt poświęcony jego działalności wygłosił prof. Walery Goetel z Akademii Górniczej w Krakowie¹⁰.

Znana kielecka regionalistka, członkini PTK, nauczycielka Seminarium Nauczycielskiego Męskiego Marta Hubicka opublikowała w Lublinie w *Księżce zbiorowej*, wydanej z okazji setnej rocznicy śmierci Staszica, artykuł poświęcony Akademii Górniczej w Kielcach. Nawiązała do treści artykułów Rybarskiego z „Gazety Kieleckiej”, przypominała także postanowienie Rady Administracyjnej Królestwa Polskiego z 9 grudnia 1826 r. – podjęte niespełna rok po śmierci Staszica. Na jego mocy Akademia została przeniesiona do Warszawy i nigdy nie kontynuowała działalności rozpoczętej w Kielcach. Wraz z przeniesieniem Akademii i Dyrekcji Górniczej do Warszawy wyjechali, jako jej urzędnicy, niektórzy profesorowie, zostawiając po sobie w Kielcach „pamięć jak najlepszą”¹¹. W zakończeniu artykułu M. Hubicka napisała, że świadectwo uczniom kieleckiej Akademii Górniczej dał Hieronim Łabędzki w 1841 r. w dziele „Górnictwo Polski”, pisząc, że „do dziś dnia użytecznie w wielu gałęziach służby publicznej pracują”. Artykuł zakończyła słowami: „I oni więc jak ich profesorowie wnieśli do skarbcza polskiej kultury szczerozłotą górniczą olborę uczciwej obywatelskiej pracy”¹².

O tradycjach Akademii Górniczej pamiętano w Kielcach także w latach powojennych. Na przełomie maja i czerwca 1946 r. odbyła się konferencja poświęcona krzewieniu nauk geologicznych w oparciu o muzea, zwołana przez Muzeum Ziemi w Warszawie oraz Instytut Badań Regionalnych w Kielcach. Pierwszoplanową rolę odegrali na niej prof. Stanisław Małkowski – przewodniczący Towarzystwa Muzeum Ziemi, i prof. Jan Czarnocki – dyrektor Instytutu Badań Regionalnych. Na sesji, zapewne pod wpływem kieleckich regionalistów, wojewoda kielecki mjr Eugeniusz Wiślicz-Iwańczyk, odwołując się do tradycji staszicowskiej, zgłosił propozycję utworzenia w Kielcach szkoły górniczej. Wojewoda zwrócił się do geologów, aby poparli tę propozycję i by obok utworzonej wówczas w Chęcinach Szkoły Kamieniarskiej powstała uczelnia nawiązująca do Akademii Górniczej. Szef Wydziału Szkolenia Górniczego

9 *Uroczystość odsłonięcia pomnika wzniesionego Stanisławowi Staszicowi w Ogrodzie Miejskim w Kielcach*, „Gazeta Kielecka” 1906, nr 70, s. 1, 2.

10 „Gazeta Kielecka” 1926, nr 9.

11 M. Hubicka, *Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach (1816–1827)*, w: *Stanisław Staszic MDCCCLM–MDCCCXXVI. Księga zbiorowa*, red. Z. Kukulski, Lublin MCMXXVIII, odbitka „Stanisław Staszic”, s. 1–12.

12 Tamże, s. 12.

w Ministerstwie Przemysłu poinformował, że w maju 1946 r. otwarto trzyletnią Szkołę Przemysłowo-Górnictwa typu gimnazjalnego przy Zjednoczeniu Kopalń Rudy Żelaznej w Częstochowie. W związku z tym poddał w wątpliwość, ze względu na brak środków i odpowiednich kadr, możliwość zorganizowania szkoły górniczej w Kielcach. Polemikę z nim podjął Jan Czarnocki. W wyniku dyskusji uczestnicy konferencji przez akklamację przyjęli wniosek zgłoszony formalnie przez S. Małkowskiego i J. Czarnockiego, który brzmiał: „Konferencja wyraża opinię, że założenie Szkoły Górniczej w Regionie Świętokrzyskim byłoby wysoce pożądane ze względu na [...] piękną tradycję górniczą okręgu sięgającą pradziejów oraz tradycję oświatową i naukową w dziedzinie nauki o Ziemi łączącą się z nazwiskami Staszica i Pusza-Koreńskiego”¹³.

W 1952 r. Jan Pazdur zainicjował utworzenie w Kielcach Towarzystwa Badań Regionalnych. Po długotrwałych dyskusjach 21 grudnia 1957 r. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej podjęło decyzję o jego wpisaniu, pod nazwą Kieleckie Towarzystwo Naukowe, do rejestru stowarzyszeń i związków. Pierwszym prezesem został wybrany regionalista, długoletni dyrektor Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach Edmund Massalski¹⁴, a wiceprezesem znany historyk techniki docent Mieczysław Radwan¹⁵. Massalski wspólnie z Radwanem zainicjowali w 1964 r. przygotowania do zbliżających się obchodów stu pięćdziesięciolecia utworzenia Akademii Górniczej. Nawiązali w tej sprawie kontakt z Prezydium Oddziału Krakowskiego Polskiej Akademii Nauk. Jednocześnie Instytut Historii Kultury Materialnej PAN zaproponował Akademii Górniczo-Hutniczej zorganizowanie obchodów jubileuszu powołania Akademii Górniczej w Kielcach. Konsekwencją tych inicjatyw było powołanie w czerwcu 1964 r. przez Senat AGH komisji z prof. W. Goetlem na czele, a w styczniu 1965 r. Oddział PAN w Krakowie zorganizował konferencję z udziałem członków jego Prezydium, przedstawicieli Senatu AGH i Zarządu Kieleckiego Towarzystwa Naukowego. Omówiono na niej program uroczystości w Kielcach, powołano Komitet Honorowy i Komitet Organizacyjny. Znaleźli się w nim przedstawiciele świata nauki z Krakowa, Warszawy i Kielc oraz reprezentanci władz kielecczyzny. Massalski opublikował jesienią 1965 r. krótki artykuł na temat działalności Akademii Górniczej. Ukazał się on po uzgodnieniach zawartych pomiędzy przedstawicielami organizatorów sesji naukowej przygotowanej z okazji jubileuszu. Autor w oparciu o znane źródła i publikacje opisał działalność uczelni i zwrócił się z apelem do społeczeństwa o gromadzenie funduszy na publikację naukową, ufundowanie pamiątkowej tablicy na pałacu biskupów krakowskich oraz wybicie medalu upamiętniającego rocznicę¹⁶.

13 *Konferencja w Kielcach, (30 maja–1 czerwca 1946)*, „Wiadomości Muzeum Ziemi” 1947, t. III, s. 199.

14 J.Z. Pająk, A. Śmietana, *Massalski Edmund Ksawery*, w: *Świętokrzyski Słownik Biograficzny*, t. 2: 1795–1918, red. J. Szczepański, Kielce 2009, s. 318–320.

15 A. Rembalski, *Radwan Mieczysław Wincenty*, w: *Słownik Biograficzny Konserwatorów Zabytków*, z. 4, Warszawa 2011, s. 100–102.

16 E. Massalski, *Szkoła Akademiczno-Górnictwa w Kielcach (1816–1826)*, „Słowo Ludu Magazyn”, 1965 nr 302, s. 5.

Sesja odbyła się 4 czerwca 1966 r. O jej randze świadczył udział znanych przedstawicieli polskiej nauki. Autorami referatów byli m.in.: Anna Żeleńska-Chelkowska, *Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach na tle dążeń do stworzenia polskiego szkolnictwa technicznego*, Jan Pazdur, *Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach w świetle potrzeb gospodarki*, W. Goetel, *Osobowość naukowa Stanisława Staszica jako inicjatora Szkoły Akademiczno-Górnicznej w Kielcach*, Irena Rybicka, *Kształcenie elewów górniczych po zamknięciu Szkoły Akademiczno-Górnicznej w Kielcach* i Ferdynand Szwagrzyk, *Początki szkolnictwa górniczego*. Ponadto wygłoszono kilka komunikatów związanych z Kielecczyną. Konferencję podsumował Mieczysław Radwan, który podkreślił trudności związane z dotarciem do materiałów źródłowych Akademii Górniczej. Główne źródła, które najprawdopodobniej znajdowały się do 1944 r. w Archiwum Skarbowym w Warszawie, zostały spalone przez okupanta podczas II wojny światowej.

Zbigniew Wójcik pisał po latach, że archiwalia dotyczące kieleckiej Szkoły Górniczej w większości spłonęły w 1863 r. podczas pacyfikacji przez Rosjan Suchedniowa, siedziby Wschodniego Okręgu Górniczego Królestwa Polskiego. Niektóre źródła znajdujące się w archiwach warszawskich, drezdeńskich i freiberskich zostały wykorzystane m.in. przez Natalię Gąsiorowską-Grabowską i Jerzego Szczepańskiego¹⁷. Pozytywne wyniki dały przede wszystkim poszukiwania w Archiwum Głównym Akt Dawnych, gdzie znaleziono dokumenty dotyczące powołania Akademii. Referaty wygłoszone na sesji opublikowano w *Księdze Pamiątkowej*, wydanej przez Kieleckie Towarzystwo Naukowe pod redakcją W. Różańskiego¹⁸.

Anna Żeleńska-Chelkowska dotarła do wzmianek w aktach Komisji Rządowej Przychodu i Skarbu. Na ich podstawie oceniła sytuację finansową Akademii. Jej tzw. etat w ramach ogólnego budżetu szkolnictwa wynosił zaledwie 28 000 złotych rocznie, a np. Szkoła Wojewódzka w Kielcach miała etat w wysokości 38 000 rocznie, a Uniwersytet Warszawski 333 000¹⁹.

Znaczącą rolę w uroczystościach odegrał przewodniczący Komitetu Organizacyjnego, dziekan Wydziału Metalurgicznego AGH prof. W. Różański. Spędził on w Kielcach lata dziecięce i gimnazjalne. Doskonale znał środowisko i wielu kielczan, znacznie przyczynił się do rozwoju wyższego szkolnictwa technicznego w Kielcach, Ostrowcu Świętokrzyskim i Końskich²⁰. Dzięki temu sesja była sprawnie zorganizowana, a jego wychowankowie mieli w tym swój udział.

17 Z. Wójcik, *Stanisław Staszic organizator nauki i gospodarki*, Kraków 1999, s. 113, 180.

18 *Księga Pamiątkowa jubileuszu 150-lecia założenia Szkoły Akademiczno-Górnicznej w Kielcach*, red. W. Różański, Kielce 1972.

19 A. Żeleńska-Chelkowska, *Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach na tle dążeń do stworzenia polskiego szkolnictwa technicznego*, w: *Księga Pamiątkowa...*, s. 21, 22.

20 A. Rembalski, *Profesor dr inż. Wacław Różański (1913–1994)*, w: *Księga wiadomości historyczno-statystycznych wielkiego pieca w Rejowie. Z materiałów opracowanych przez prof. dr inż. Wacława Różańskiego do druku przygotowali Andrzej Rembalski i Zbigniew J. Wójcik*, Kielce – Kraków 1995, s. 127–139.

Podczas konferencji na frontonie dawnej siedziby biskupów krakowskich odsłonięto pamiątkową tablicę. Po latach została ona przeniesiona na północne skrzydło pałacu, w którym znajdowała się siedziba Akademii. Jej autorem, podobnie jak okolicznościowego medalu, był znany kielecki artysta plastyk Stefan Dulny.

Prężnie działające w Kielcach w latach 1972–1999 Towarzystwo Przyjaciół Górnicstwa Hutnictwa i Przemysłu Staropolskiego często podejmowało w swej działalności tematykę staszycowską. Przykładem tego była sesja naukowa zorganizowana w 1976 r. pod tytułem „Działalność Stanisława Staszica na Kielecczyźnie”.

W ramach cyklu wykładów organizowanych w siedzibie oddziału Naczelnej Organizacji Technicznej w Kielcach o działalności Akademii Górniczej mówili m.in. prof. prof. Z. Wójcik, S.A. Kleczkowski i W. Różański. Wykłady te cieszyły się zainteresowaniem starszego pokolenia kielczan i studentów miejscowych uczelni.

Interesujący artykuł na temat laboratorium Akademii Górniczej, znajdującego się w północnym skrzydle pałacu kieleckiego, opublikował w 1998 r. Jan Główka. Zaprezentował w nim efekty prac remontowo-konserwatorskich prowadzonych w 1991 r. w tym obiekcie. Stwierdził, że dotychczasowe badania pozwalają na częściowe wyjaśnienie niektórych aspektów funkcjonowania laboratorium metalurgiczno-chemicznego. Zlokalizowane zostało miejsce, w którym studenci pod kierunkiem Karola Kadena uczestniczyli w skomplikowanych doświadczeniach²¹.

Środowisko kieleckich historyków skupionych wokół Instytutu Historii Akademii Świętokrzyskiej, wsparte przez Urząd Marszałkowski oraz Świętokrzyskie Stowarzyszenie Dziedzictwa Przemysłowego, zorganizowało 25 listopada 2001 r. sesję naukową na temat „185 rocznica powołania Szkoły Akademiczno-Górniczej”. Była to nietypowa rocznica, ale organizatorzy zaprosili najlepszych wówczas specjalistów zajmujących się od lat badaniem dziejów Akademii. Prof. Jerzy Szczepański omówił dokonania kieleckiej uczelni na tle wyższego szkolnictwa technicznego w Europie, prof. Zenon Guldon przedstawił wpływ działalności Głównej Dyrekcji Górniczej i Akademii Górniczej na rozwój górnictwa w Staropolskim Okręgu Przemysłowym, prof. Jacek Wijaczka zaprezentował „Regulamin Studiów Szkoły Akademiczno-Górniczej w Kielcach”, a dr Stanisław Adamczyk poświęcił swoje wystąpienie studentom tej uczelni. Długoletni pracownik Muzeum Narodowego dr Jan Główka zapoznał słuchaczy z działalnością laboratorium Akademii Górniczej.

Na zakończenie prof. Antoni S. Kleczkowski mówił na temat stanu badań nad dziejami kieleckiej uczelni. Po ciekawych obradach uczestnicy złożyli kwiaty przed pomnikiem Staszica w parku miejskim. Konferencja odbyła się przy wsparciu finansowym Komitetu Badań Naukowych w Warszawie²².

Dopiero w 2003 r. kielecki historyk Stanisław J. Adamczyk wydał monografię zatytułowaną *Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach (1816–1827)*. Opisał w niej

21 J. Główka, *Laboratorium Akademii ...*, s. 208.

22 Zaproszenie na sesję naukową „185 rocznica powołania Szkoły Akademiczno-Górniczej”, 25 listopada 2001 r., w zbiorach autora.

działalność gospodarczą Stanisława Staszica na Kielecczyźnie, powstanie, organizację i kadre profesorską Akademii. Ostatni rozdział poświęcił jej studentom i absolwentom. W *Aneksie* opublikował „Konstytucję Bractwa Burszów Polskich z 1821 r.”, „Regulamin Studiów” i prośbę studenta Wacława Borowskiego do Głównej Dyrekcji Górniczej z 15 maja 1825 r. o wyrażenie zgody na praktykę zagraniczną. Zenon Guldon w recenzji książki zawarł następujące zdanie: „Praca stanowi pierwsze monograficzne opracowanie dziejów Szkoły Akademicko-Górniczej w Kielcach, jednej z najstarszych akademii górniczych w Europie i pierwszej uczelni technicznej w Polsce”²³. Autor wykorzystał źródła z Archiwum Głównego Akt Dawnych, Archiwów Państwowych w Kielcach i Radomiu oraz przechowywane w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie. Praca Adamczyka została dość krytycznie oceniona przez znawców problemu²⁴.

W 2004 r. Koło Przewodników Świętokrzyskich „Bartek” przy Oddziale Świętokrzyskim PTTK pod przewodnictwem prezesa Mieczysława Olecha postanowiło uczcić dziesięciolecie swego istnienia upamiętnieniem postaci J.E. Ullmana. Jako ostatni właściciel kopalni galeny w Jaworzni, zamkniętej w 1830 r., wyraził on życzenie, aby po śmierci, która nastąpiła w 1831 r., pochować go w wybudowanej przez niego kaplicy na górze Moczydło. Uszanowano jego wolę, lecz później nikt nie zajmował się kaplicą. Odarto ją z blach, przegniły gonty, zawalił się strop. Miejscowa ludność rozebrała mury, motywując to tym, że w krypcie leży protestant, a ziemia nie była poświęcona. W 1920 r. rabusie sprofanowali miejsce pochówku, podobno szukając złotego zegarka. W miejscu zniszczonej kaplicy miał być umieszczony pamiątkowy kamień. Stał on jednak w rzeczywistości na dziedzińcu szkoły w Jaworzni. Koło Przewodników PTTK „Bartek” wystąpiło z apelem, aby na miejscu kaplicy przeprowadzić badania archeologiczne.

Podczas inauguracji roku akademickiego 2009/2010 w Politechnice Świętokrzyskiej wykład zatytułowany „Jubileusz 90 lat AGH w aspektach przeszłości i terażniejszości wyższego szkolnictwa technicznego na Kielecczyźnie” wygłosił rektor AGH prof. dr hab. inż. Antoni Tajduś. Jego treść była impulsem, który zachęcił rektora Politechniki Warszawskiej prof. dr hab. inż. Włodzimierza Kurnika do powołania „osi staszicowskiej”, którą utworzyły Politechnika Warszawska, Politechnika Świętokrzyska i AGH. Włączono do niej również Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach, Muzeum Narodowe w Kielcach i Fundację im. Stanisława Staszica przy Politechnice Świętokrzyskiej. W ramach działalności „osi” 28 czerwca 2010 r. zorganizowano w Kielcach sympozjum „Stanisław Staszic twórca polskiego wyższego szkolnictwa technicznego”. Podczas obrad wygłoszono trzy referaty tema-

23 Prof. dr hab. Z. Guldon, tekst na okładce książki S.J. Adamczyka *Szkoła...*

24 A.S. Kleczkowski, *Akademia Górnicza w Kielcach (1816–1827) – spojrzenie na uczelnię S.J. Adamczyka z lat 2001–2003*, „Zeszyty Staszicowskie” 2004, s. 313–316; J. Szczepański, *Stanisław Adamczyk: Szkoła Akademicko-Górnicza w Kielcach (1816–1827)*, tamże, s. 319–322; Z. Wójcik, *O monografii Szkoły Akademicko-Górniczej w Kielcach Stanisława J. Adamczyka*, tamże, s. 323 – 327.

tycznie nawiązujące do dziejów i roli jaką odegrała Akademia Górnicza w Kielcach. Ich autorami byli: Z. Wójcik, J. Szczepański, Stanisław J. Adamczyk²⁵.

W wydawnictwie stanowiącym pokłosie konferencji, zorganizowanej przez Politechnikę Warszawską 30 czerwca 2011 r., referat na temat Akademii Górniczej w Kielcach przygotował pracownik Politechniki Świętokrzyskiej Krzysztof Sabat²⁶. Poza znanymi ustaleniami autor wymienił nazwiska absolwentów, którzy po latach wnieśli duży wkład w rozwój przemysłu.

Dorobek kieleckiej Akademii omówili na międzynarodowej konferencji w Bańskiej Szczawnicy 11–13 października 2012 r. dwaj kieleccy historycy: dr J. Główka z Muzeum Historii Kielc i prof. J. Szczepański z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. Konferencja odbyła się dla uczczenia 250. rocznicy powołania w tym mieście Akademii Górniczej pod hasłem „Vivat Akademia w Bańskiej Szczawnicy. Edukacja. Postęp. Tradycja”. Jan Główka zapoznał zebranych z historią i tradycją kieleckiej Szkoły Akademicko-Górniczej. Szczególną uwagę poświęcił jej związkom z Akademią Górniczą we Freibergu i innymi ośrodkami akademickimi w Europie, a prof. J. Szczepański ukazał losy polskich studentów, którzy zdobywali wiedzę w Bańskiej Szczawnicy już od 1788 r.²⁷.

Kolejna inicjatywa upamiętnienia dwusetnej rocznicy powołania Akademii Górniczej została podjęta przez Politechnikę Świętokrzyską. Nawiązujący do tradycji i historii szkolnictwa technicznego rektor prof. S. Adamczak, 25 lutego 2016 r. zaprosił do Kielc na wspólne posiedzenie senaty: Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie, Politechniki Warszawskiej i Politechniki Świętokrzyskiej.

Podczas spotkania przypomniano dwustulecie powstania Akademii Górniczej i pięćdziesiąt rocznicę rozpoczęcia działalności przez Politechnikę Świętokrzyską. Wśród zaproszonych gości w uroczystościach wzięli udział przedstawiciele Uniwersytetu Technicznego z Freibergu, z którym związana była część kadry naukowej Akademii. W periodyku „Mechanik” opublikowany został artykuł autorstwa Cezarego Jastrzębskiego z uniwersytetu w Kielcach, który podczas obrad przedstawił okoliczności powstania uczelni²⁸.

Z tej samej okazji z inicjatywy trzech rektorów w 2016 r. wydany został w pięknej szacie graficznej album *200 lat tradycji wyższego szkolnictwa technicznego na ziemiach polskich*²⁹. Znalazł się w nim także artykuł poświęcony Akademii Górniczej

25 Stanisław Staszic *twórca polskiego wyższego szkolnictwa technicznego*, red. S. Meducki, Kielce 2010.

26 K. Sabat, *Szkola Akademicko-Górnicza w Kielcach jako idea stworzenia polskiego wyższego szkolnictwa technicznego*, w: Stanisław Staszic – mąż stanu i twórca przemysłu w Królestwie Kongresowym. Śladami działalności Stanisława Staszica. Seminarium, Politechnika Warszawska 30 czerwca 2011, s. 51–58.

27 J. Główka, „Konferencja *Vivat Akademia w Bańskiej Szczawnicy. Edukacja. Postęp. Tradycja*”, mps w zbiorach Muzeum Historii Kielc.

28 C. Jastrzębski, *200 lat pierwszej polskiej politechniki. Szkoła Akademicko-Górnicza w Kielcach*, „Mechanik” 2016, nr 2, s. 73–75.

29 S. Adamczak, C. Jastrzębski, A. Borys, *200 lat tradycji wyższego szkolnictwa technicznego na ziemiach polskich*, Kielce 2016.

w Kielcach. Bardzo ciekawe jest *Drzewo genealogiczne polskiego szkolnictwa technicznego* autorstwa prof. S. Adamczaka, który wywiódł dzieje wszystkich szkół technicznych w Polsce od kieleckiej uczelni.

Przed kilkanaście miesięcy ukazała się oryginalna praca autorstwa kieleckiego nauczyciela Andrzeja Barwickiego, zatytułowana *Staszic czyli jak powstała Szkoła Akademicko-Górnicza w Kielcach. Poemat historyczny w trzech księgach wierszem*³⁰. Autor, wzorując się na mickiewiczowskiej epopei „Pan Tadeusz”, zawarł treść w trzech księgach i epilogu. Ciekawe pod względem dydaktycznym, zwłaszcza dla młodzieży, są objaśnienia, w których skomentował ważniejsze postacie i wydarzenia opisane w książce. Praca ta nie wniosła wiele do poszerzenia wiedzy o działalności Akademii, ale świadczy o tym, że pamięć o jej dziejach jest nadal żywa wśród kielczan.

W ramach obchodów dwustulecia utworzenia Akademii Górniczej w Kielcach Komisja Metalurgiczno-Odlewnicza przy Oddziale Krakowskim PAN, z inicjatywy jej przewodniczącego prof. Tadeusza Karwana z AGH w Krakowie, zorganizowała 8 czerwca 2016 r. w Muzeum Wsi Kieleckiej w Tokarni sympozjum pod hasłem „I kruszcom Polski zajaśniało słońce”. Podczas obrad Z. Wójcik zaprezentował „Działalność górnico-hutniczą Stanisława Staszica na Kielecczyźnie”, A. Rembalski omówił „Kulturowanie dorobku Szkoły Akademicko-Górnicznej w środowisku kieleckim”, a Stanisław Wierziński przedstawił referat „Luminarze polskiego hutnictwa w Akademii Górniczo-Hutniczej”³¹.

Klamrą spinającą obchody jubileuszu dwustulecia Akademii była wystawa zorganizowana przez Muzeum Historii Kielc. Eksponowano ją w siedzibie muzeum przy ulicy św. Leonarda 4 od czerwca do października 2016 r. Zgromadzono oryginały i fotokopie dokumentów dotyczących uczelni, hutnictwa i górnictwa, pochodzące z Archiwów Państwowych w Kielcach i Radomiu oraz zasobów własnych Muzeum.

W niniejszym szkicu ograniczyłem się w zasadzie do kieleckich inicjatyw upamiętniających dzieje Akademii Górniczej. Ma to ścisły związek z postacią bardzo popularną w regionie Stanisława Staszica. Turyści odwiedzający miasto mogą zapoznać się z dziejami uczelni przy okazji zwiedzania najpiękniejszego tutejszego zabytku – byłego pałacu biskupów krakowskich, obecnej siedziby Muzeum Narodowego. Mam nadzieję, że obchody dwusetnej rocznicy powołania w Kielcach Szkoły Akademicko-Górnicznej dadzą kolejny impuls do przeprowadzenia w oparciu o zachowane źródła kompleksowych badań nad jej historią i pokażą rolę, jaką odegrała w rozwoju wyższego szkolnictwa technicznego na ziemiach polskich i w Europie.

30 A. Barwicki, *Staszic czyli jak powstała Szkoła Akademicko-Górnicza w Kielcach. Poemat historyczny w trzech księgach wierszem*, Kielce 2016.

31 Polska Akademia Nauk Oddział w Krakowie Komisja Metalurgiczno-Odlewnicza. Zaproszenie na sympozjum „I kruszcom Polski zajaśniało słońce” z okazji 200-lecia Szkoły Akademicko-Górnicznej w Kielcach utworzonej z inicjatywy Stanisława Staszica. 8 czerwca 2016, Park etnograficzny w Tokarni. W zbiorach autora.

Andrzej Rembalski (Holy Cross University in Kielce) Cultivating the traditions of the Kielce Mining School in Kielce

The decision to establish the Kielce Mining School (also referred to by some historians as the Mining Academy) was made on February 20, 1816. The initiator of its creation was Stanisław Staszic. Although the school operated only until 1827 it played an important role in the economic life of the region and other industrial centres. Years later, many authors were writing about the activities of the School. The first one was Feliks Rybarski (at the end of the 19th century) followed by Marta Hubicka, Stanisław Antoni Kleczkowski, Zbigniew Wojcik, Jerzy Szczepański, Stanisław Adamczyk, Jan Główka, Stanisław Adamczak and others. The achievements of the School and its professors have so far been discussed at numerous conferences organized by universities, research institutions and associations. Recently, the achievements of the Mining Schools have been referred to by the Kielce University of Technology which cultivates the activities of the first technical university in Poland.

Key words: Stanisław Staszic, Mining Academy, Kielce, history of industry